

Helena Polesná: Změny v reprodukčním chování české populace po roce 1990 a jejich příčiny
Bakalářská práce - Posudek oponenta

Cílem bakalářské práce Heleny Polesné byla komparace vývoje obyvatelstva v České republice a v Nizozemsku po roce 1960, kdy v obou zemích došlo k závažným změnám demografického chování. Záměrem bylo ověřit průběh druhého demografického přechodu, resp. ukázat na jeho odlišné trajektorie, které souvisejí s různým společenským, ekonomickým i sociálním vývojem obou zemí. Ačkoli je téma druhého demografického přechodu poměrně módní, detailních komparací nebylo zpracováno mnoho. Z toho důvodu je téma práce aktuální a pro další demografický výzkum potřebné. Práce je navíc rozdělena do dvou částí - v první autorka komparuje vybrané demografické ukazatele vyjadřující vývoj sňatečnosti, rozvodovosti, plodnosti a potratovosti, ve druhé porovnává zjištění z té části výběrových šetření European Values Study z 90. let a z roku 2008, která se týkala manželství a rodičovství, a upozorňuje, jak lze právě rozdíly v postojích a názorech obyvatel Nizozemska a České republiky vysvětlit některé rozdíly i v demografické reprodukci. Práce tak zajímavým způsobem rozšiřuje naše poznatky o současných změnách chování obyvatelstva České republiky.

Bakalářská práce byla předložena ve velmi pěkné grafické úpravě. Na 83 stranách obsahuje nejen vlastní text, ale také 26 tabulek (a 10 přílohových) a 27 obrázků. Po jazykové stránce byla zvládnuta výborně, obsahuje jen minimum stylistických neobratností případně nepřesných formulací. Například na straně 15 autorka píše, že dalším důvodem zvýšení plodnosti po roce 1972 bylo to, že do období nejvyšší plodnosti vstupovaly silné populační ročníky, ačkoli měla na mysli zvýšení porodnosti. Autorka také nerozlišuje rozdíl v procentech a v procentních bodech (např. na straně 22, kde píše o poklesu podílu předmanželských koncepcí o 29 %). Pro čtenáře neznalého demografické analýzy vyzní také poněkud zvláštěně úvaha, že až do 60. let přesahoval podíl žen, které se v ČR alespoň jednou vdaly, 100 %. V příloze jsou v tabulce č. 9 míry indukované potratovosti a v tabulce č. 10 míry plodnosti - obě pro pětileté věkové skupiny; ale zatímco míry indukované potratovosti jsou uvedeny jako pětileté průměry, míry plodnosti jsou uvedeny jako součty měř za jednotky věku v dané pětiletce. Vznikly tím dvě neporovnatelné řady.

Pokud jde o popis změn v reprodukčním chování, zde se autorka nedopouští chyb. Pracuje sice s převzatými daty (dopočítávala některé ukazatele jen tam, kde je nezískala přímo z jiného zdroje), ale vysvětluje trendy na úrovni. Obdobně tomu je i v části prezentující výsledky sociologických šetření. V této části ale postrádám upozornění na vazbu rodinného stavu a věku, zvláště u ovdovělých osob, jejichž názory autorka správně popisuje jako velmi konzervativní, pokud jde o jejich názory na postoje k manželství a další, ale bez dalšího komentáře. V této části je velice neobratně popsán význam rodiny pro respondenty (str. 58); autorka jistě nemínila, že důležitost rodiny je 90-ti procentní, chtěla napsat, že rodina je velmi důležitá pro 90 % respondentů.

Autorka se v teoretickém úvodu i v dalších kapitolách opírá o již publikované práce, které vždy řádně cituje; jejich výběr značí o tom, že se opírá o nejdůležitější studie, které se k této problematice váží. Cituje také zdroje dat, a to jak souborně, tak pod jednotlivými tabulkami či obrázky; zde mne zarazilo, že píše český překlad názvu nizozemské instituce, odkud data čerpala (Nizozemský statistický úřad); v tomto případě měla použít oficiální název (Centraal Bureau voor de Statistiek). Výhrady mám i k tomu, že názvy dvou stěžejních kapitol ponechala v jejich obecné formě - tedy jako teoretická východiska a analytická část; očekávala bych, že je pojmenuje adekvátně jejich obsahem.

Uvedené výtky nesnižují celkové vyznění práce. Helena Polesná prokázala, že se dobře vyzná ve studované problematice, že rozumí studovanému tématu a je schopna ho samostatně zpracovávat a rozvíjet. Podle mého názoru splňuje její práce „Změny v reprodukčním chování české populace po roce 1990 a jejich příčiny“ nároky kladené na bakalářské práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 2. června 2011

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.